

Оксана Іваненко

(Київ)

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ НА ТЛІ ПРОЦЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

(огляд публікацій наукового збірника «Міжнародні зв'язки
України: наукові пошуки і знахідки» за 2009-2020 рр.)

У статті представлено огляд 12 випусків наукового збірника «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки», головним редактором якого є С.В. Віднянський. Предметом аналізу стали статті, присвячені міжнародним відносинам сучасності та ролі України у сучасній європейській геополітиці. Автори статей зверталися до проблем євроінтеграційного курсу нашої держави, становлення європейської свідомості та ідентичності українців.

Ключові слова: науковий збірник, С.В. Віднянський, стаття, міжнародні відносини, європейська безпека, Україна, інтеграція, ЄС, НАТО.

Зі здобуттям незалежності України 1991 року у вітчизняній соціогуманітаристиці започатковано процес активної розбудови системи періодичних видань, що стали важливим інструментом формування комунікаційно-інформаційного простору як базового елементу розвитку й популяризації наукової думки. Першим у незалежній Україні спеціалізованим періодичним виданням зі всесвітньої історії став заснований 1991 року в Інституті історії України НАН України міжвідомчий збірник наукових праць «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки».

Одним із ініціаторів заснування нового збірника був член-кореспондент НАН України Павло Степанович Сохань. Співзвучною тематичному спрямуванню щорічника й дедалі актуальнішою стає сформульована П.С. Соханем 1990 року на сторінках колективної монографії «Культурные и общественные связи Украины со странами Европы» думка про те, що в історії міжнародних зв'язків України чимало яскравих сторінок, утім упродовж тривалого часу вони не знаходили належного висвітлення в історіографії, водночас у підручниках з історії традиційно акцентувалася увага на збройних конфліктах, перемогах російської армії у війнах з європейськими країнами, а історія громадсько-політичних і культурних взаємовпливів різних народів залишалася за кадром формування історичної пам'яті¹.

Згаданий щорічник, як правонаступник збірника «Історичні дослідження. Історія зарубіжних країн» (1975-1989), за-

безпечує координацію досліджень представників сформованої у відділі школи «Української історичної європеїстики», фундаторами якої є члени-кореспонденти Національної академії наук України Ф.П. Шевченко (1914–1995), І.М. Мельникова (1918–2010) та П.С. Сохань (1926–2013), а з 1991 р. її очолює завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин (з 2012 року – відділ історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України), член-кореспондент НАН України С.В. Віднянський. Діяльність згаданої наукової школи розвивається за наступними напрямками:

- розробка теорії і методології вивчення європейської історії;
- історія та сучасні проблеми європейських міжнародних відносин і зовнішньої політики;
- історія міжнародних зв'язків України й українського народу, зокрема висвітлення української присутності в геополітичному просторі Центрально-Східної Європи та культурно-цивілізаційному просторі Європи загалом;
- зовнішня політика України після здобуття незалежності, обґрунтування європейського вибору України й вивчення практики її участі в європейському інтеграційному процесі та проблем формування іміджу України у світі, зокрема в країнах-членах Європейського Союзу;
- новітня історія та досвід європейської інтеграції зарубіжних європейських держав, зокрема західних країн-сусідів України².

На сторінках збірника висвітлюються актуальні проблеми всесвітньої історії, насамперед Центрально-Східної Європи, міжнародних відносин, теорії і методології історії, джерелознавства й історіографії. Центральне місце серед проблематики щорічника посідають міжнародні зв'язки України у всесвітньо-історичному контексті, участь Української держави в сучасній системі міжнародних відносин.

Оскільки зміст перших 17 випусків збірника за 1991–2008 рр. стали предметом аналізу в статтях Г.П. Докашенко (вип. 1–14)³ та І.Ф. Чернікова (вип. 14–17)⁴, метою цієї публікації є огляд його матеріалів за останні 12 років, присвячених історії Європейського Союзу та його співпраці з Україною. За цей час відбулося розширення міжнародної співпраці й утвердження в європейському інформаційному просторі згаданого збірника, зокрема, завдяки створенню його вебсайту та включенню до європейських баз даних: Centrum Otwartej Nauki (CeON) (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polska Akademia Nauk i Konferencja Rektorów Akademickich Szkół

Polskich); ERIH PLUS; The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (Polska Akademia Nauk, Akademie Věd České Republiky, Magyar Tudományos Akadémia, Slovenská Akadémia Vied). Розширено склад і географічне охоплення редколегії, до складу якої входять учені Інституту історії України НАН України, а також Білоруського державного університету (Республіка Білорусь), Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України», ДВНЗ «Прикарпатський національний університет», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Західноукраїнського національного університету, Інституту суспільних наук Словацької академії наук (Словацька Республіка), Карлового університету (Чеська Республіка), Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Пряшівського університету (Словацька Республіка), Університету Матея Бела (Словацька Республіка), Університету Миколая Коперника (Республіка Польща), Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Відповідно до Наказу МОН України № 1188 від 24.09.2020 р. збірник включено до «Переліку наукових фахових видань України» («Історичні науки», категорія «Б»).

Перу відповідального редактора збірника, члена-кореспондента НАН України С.В. Віднянського належить цикл публікацій, у яких порушуються методологічні проблеми, окреслюються концептуальні засади історії європейських міжнародних відносин і участі в них України. В опублікованому у **18-му випуску** збірника тексти доповіді «Україна в європейському геополітичному просторі: проблеми та перспективи інтеграції», виголошеної С.В. Віднянським на засіданні Вченої ради Інституту історії України НАН України 27 січня 2009 року, акцентується увага на проблемах і перспективах утвердження України як суб'єкта міжнародних відносин в умовах подолання наслідків «холодної війни», поглиблення глобалізаційних процесів, формування нового світового порядку, трансформації від біполярного до багатополярного світовлаштування. Наголошується на актуальності питань імагології у відносинах Україна-ЄС, складного й суперечливого процесу формування образу України на Заході, бачення її місця й ролі в геополітичному просторі Європи і світу. Фокусується увага на важливості аналізу соціокультурної складової міжнародних відносин, дослідження історії України як «...етногеографічного простору у центрі Європейського континенту, місця зіткнення й суперництва, але й водночас – взаємовпливів різних цивілізаційних спільнот»⁵. З огляду на новітні тен-

денції історії дипломатії, демократизацію політичних процесів, посилення впливу громадськості на міжнародні відносини й ухвалення зовнішньополітичних рішень, С.В. Віднянський акцентує на важливості звернення України до досвіду європейських країн, насамперед наших західних сусідів (зокрема і щодо синхронізації вступу до ЄС і НАТО), а також значимості осягнення українською владою та наукою відповідальності перед власним народом на шляху самоусвідомлення України «в якісно новому просторі всесвітньої історії» і головне – збереження власної національної ідентичності в умовах глобалізації, досягнення збалансованої взаємодії національного і всесвітньоісторичного вимірів соціокультурного розвитку.

Автор чітко визначив місце та роль євроінтеграційної проблематики у структурі стратегічних зовнішньополітичних інтересів Української держави, окресливши значення реалізації на державному рівні інформаційної політики, спрямованої на популяризацію європейських цінностей, прищеплення європейської громадянської відповідальності як запобіжника проти різноманітних медійних маніпуляцій із історичною свідомістю й ідентичністю. З'ясовано ключові проблеми, що гальмували реалізацію євроінтеграційної стратегії України, зокрема, відсутність політичної волі щодо впровадження в життя напрацьованої спільно з ЄС нормативно-правової бази, балансування між декларацією «європейського вибору» та євразійського вектора зовнішньої політики, запекла внутрішньополітична боротьба, відсутність консолідації демократичних сил, загальносуспільного консенсусу щодо розуміння сутності патріотизму, національних інтересів, пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики, що призвело до втрати дорогоцінного часу, послаблення позицій на міжнародній арені й посилення європесимістичних настроїв усередині країни. І сьогодні зберігає свою актуальність висловлена С.В. Віднянським 2009 року теза: «Україна повинна мати не лише час, ресурси і зовнішню підтримку для відповідних перетворень, але й необхідну державницьку, національну гідність на цьому складному шляху, які дозволяють говорити про органічну належність нашої держави до об'єднаної демократичної Європи»⁶.

У рубриці «Сучасні міжнародні відносини» 18-го випуску збірника представлено низку праць з актуальних питань історії європейської і євроатлантичної інтеграції. А.Ю. Мартинов у статті «Еволюція балканської політики Європейського Союзу (1989-2009 рр.)» порушив питання формування політичної позиції країн ЄС щодо розв'язання проблеми нестабільності на Балканах, пошуку дієвих механізмів запобігання про-

цесам, що суперечать базовим гуманістичним і демократичним цінностям – системоутворюючим чинникам євроінтеграційних процесів. Автор акцентує на взаємозалежності специфіки балканської політики ЄС та процесів європейської інтеграції, розширення та вироблення спільної зовнішньої і оборонної політики ЄС.

Еволюцію торговельних відносин ЄС із країнами Середземномор'я впродовж 1995-2005 рр. (від підписання Барселонської декларації 1995 р. до ювілейної Євро-Середземноморської конференції у Барселоні 2005 р.) висвітлили у своїй розвідці І.В. Грицьких та С.С. Левченко. Наголошувється на значенні поглиблення співпраці ЄС із країнами Південного і Східного берегів Середземного моря для їхньої інтеграції до європейського економічного простору, розв'язання соціальних проблем задля зменшення міграційного тиску на Європу.

Л.В. Янчук проаналізувала основні етапи, нормативно-правову базу, ключові явища й тенденції, специфіку євроатлантичної інтеграції Словацької Республіки (до квітня 2004 року), відзначивши цінність для України досвіду країн Вишеградської четвірки у реалізації посткомуністичної суспільно-політичної трансформації, адаптації законодавства до правових норм країн-членів НАТО, здійсненні реформ у сфері економіки, безпеки й оборони, послідовній і злагодженій співпраці законодавчої і виконавчої гілок влади в реалізації зовнішньополітичної стратегії держави.

Особливості й чинники євроатлантичної інтеграції країн Вишеградської четвірки розглядаються і у статті Є.В. Магди «Концептуальні засади розширення НАТО: сучасний вимір». Автор, зокрема, наводить далекоглядну й украй актуальну на сьогодні аргументацію Президента Чехії В. Гавела з приводу того, що «...позбавлення від радянської імперії та комунізму в 1989 році, а отже і від імовірності європейської та світової війни визначило прагнення країн регіону долучитися до НАТО»⁷.

Історію становлення й розвитку Вишеградського блоку та його роль у зовнішньополітичній діяльності Словацької Республіки Л.В. Янчук висвітлює в наступному, **19-му випуску**, збірника.

Вплив стратегічного підходу на розвиток міжрегіональної і транскордонної співпраці в контексті євроінтеграції України проаналізовано В.В. Гарагоничем. У статті акцентується увага на значенні програми ЄС «Східне партнерство» для реалізації зовнішньополітичних пріоритетів України на регіональному рівні.

На сторінках 19-го випуску збірника знайшли висвітлення питання двосторонніх відносин України з країнами

Європейського Союзу. У спеціальних статтях висвітлено місце та роль України у зовнішній політиці Франції упродовж 1991-2009 рр. (Є.В. Донченко) та Великої Британії у 2005-2009 рр. (А.М. Грубінко).

Є.В. Магда опублікував статтю, присвячену ролі Європейського Союзу у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту на початку ХХІ ст., впливу різних позицій та інтересів європейських країн на вироблення спільної зовнішньополітичної стратегії ЄС на Близькому Сході.

У розвідці «Політика ЄС щодо Південно-Східної Азії: співпраця у рамках АСЕАМ» Н.П. Чабала висвітлила передумови й перебіг налагодження діалогу між ЄС і країнами Південно-Східної Азії упродовж другої половини ХХ ст., історичне значення утворення АСЕАМ у результаті першого азієсько-європейського Саміту вищого рівня (1-2 березня 1996 р., Бангкок), основні засади, здобутки й перспективи діяльності організації.

У статтях методологічного характеру розглянуто питання взаємодії європейської колективної пам'яті й ідентичності (А.Ю. Мартинов) та співвідношення етноцентризму й антропоцентризму в євроінтеграції України (О.М. Горенко).

У **20-му** випуску збірника представлено спеціальну рубрику «Зовнішньополітична діяльність України: до 20-ліття української незалежності». Її відкриває стаття С.В. Віднянського, присвячена особливостям становлення зовнішньої політики незалежної України, у якій зазначається, що процеси розбудови української державності відбувалися паралельно з ухваленням рішень щодо участі в інтеграційних процесах на міжнародному рівні, адже перед Україною поставали проблеми, на розв'язання яких Європі знадобилися століття. Здійснюючи огляд наукових дискусій щодо стратегії зовнішньої політики України, у центрі яких перебувають проблеми європейської і євроатлантичної інтеграції, учений наголошує на помилковості тези про Україну як «запасного гравця Європи».

Специфіку зовнішньополітичного менталітету України, різні концептуальні підходи до його аналізу й інтерпретації висвітлено у статті А.Ю. Мартинова. У статті «Українська версія європейської ідентичності та інтеграційний досвід Центрально-Східної Європи» О.М. Горенко порушив питання впливу самоідентифікації громадян на європейські міжнародні відносини.

Праця В.Г. Ціватого присвячена аналізу стратегії зовнішньої культурної політики України 1991-2011 рр., принципам і формам діяльності культурно-інформаційних центрів у скла-

ді закордонних дипломатичних установ. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, автор відзначає заходи МЗС щодо розширення української присутності в європейському культурному просторі.

У статті Т.Г. Рендюка «Українсько-румунська співпраця з питань національних меншин: еволюція нормативно-правової бази» акцентується на додаткових можливостях захисту прав етнічних українців у Румунії, що з'явилися внаслідок вступу цієї країни до Європейського Союзу (2007).

На сторінках **21-го випуску** збірника Г.М. Чубай-Федоренко розкрила проблеми й перспективи транскордонного співробітництва України після розширення Європейського Союзу 2004–2007 рр., наголосивши на його ролі для виходу на новий рівень відносин нашої країни із західними сусідами та поглиблення участі в європейських інтеграційних процесах.

Взаємозв'язок атлантизму та європеїзму в зовнішній політиці Італії (1992–2001 рр.) став предметом аналізу В.А. Вдовиченко, яка зауважує, що в означений період часу головною тенденцією публічної діяльності італійського політичного істеблїшменту було підкреслення нерозривного зв'язку національної італійської і загальноєвропейської ідентичності.

І.О. Нечаюк висвітлила причини й обставини посилення євроскептицизму у країнах ЄС упродовж світової фінансової кризи 2008–2010 рр., А.Ю. Мартинов порушив питання впливу європейської колективної ідентичності на українське суспільство, О.М. Горенко розглянув процеси трансформації пострадянської історичної свідомості в Україні у світлі європейських цінностей.

Історіографічні аспекти становлення взаємовідносин Ірландської Республіки та Європейського Економічного Співтовариства наприкінці 1950-х – у 1980-х рр. знайшли висвітлення у статті О.С. Черевко та А.С. Наюк.

У **22-му випуску** збірника А.В. Павлишин у своїй розвідці проаналізувала основні етапи інтеграції Чеської Республіки до Європейського Союзу впродовж 1993–2004 рр., вплив внутрішньополітичних чинників на формування зовнішньополітичного курсу країни, основні механізми й інструменти ЄС щодо реалізації розширення на Схід.

У праці В.І. Андрейка «Проблеми координації чесько-словацьких міждержавних відносин у контексті євроатлантичної інтеграції» розглянуто процес формування договірно-правової бази, становлення міждержавних і міжурядових структур, специфіку зовнішньої політики Чеської Республіки

і Словацької Республіки в контексті європейської і євроатлантичної інтеграції.

У контексті вироблення механізмів урегулювання міждержавних і міжнаціональних відносин у сучасному глобалізованому світі актуалізується здійснене С.В. Віднянським дослідження специфіки етнополітичної взаємодії країн Вишеградської групи з сусідніми державами, забезпечення в цій сфері базових європейських цінностей демократії і захисту прав людини.

Вплив процесів європейської інтеграції, зокрема імплементації Маастрихтського договору, на суспільно-політичні й економічні трансформації у Італії знайшов висвітлення у статті В.А. Вдовиченко. Питання формування європейської історичної пам'яті, її структури і специфіки порушено у праці А.Ю. Мартинова.

У **23-му випуску** збірника А.Ю. Мартинов опублікував статтю, присвячену аналізу зовнішньої політики ФРН періоду правління другої «великої коаліції», у якій окреслив здобутки німецької і російської історіографії у розробці цієї проблеми, розглянув механізми й підходи до ухвалення зовнішньополітичних рішень ФРН, основні положення Лісабонського договору, що набув чинності 2009 р., специфіку відносин ФРН із США, Францією, Росією, країнами Близького Сходу. Характеризуючи східноєвропейську політику ФРН, автор акцентує увагу на розвитку українсько-німецьких двосторонніх відносин: міжпарламентській взаємодії, робочому (2006) і офіційному (2007) візитах Президента України В.А. Ющенка до Німеччини. Загалом А.Ю. Мартинов робить висновок, що міжнародно-політична діяльність другої «великої коаліції» позначена посиленням політичної і мінімізацією військової активності ФРН, що в означений період часу продовжувала курс на зміцнення власних позицій у Європі та світі.

Українську історіографію східноєвропейської політики ФРН, насамперед українсько-німецьких міждержавних відносин, розглянуто у статті Г.О. Харлан.

О.М. Горенко у праці «Комунікативна стратегія ЄС і проблеми української європеїзації» наголошує на ролі комунікації у сучасному суспільстві як запобіжника нестабільності й конфліктів, засобу координації зовнішньої і внутрішньої політики, забезпечення впливу громадськості на ухвалення політичних рішень, здійснення державного управління.

У статті «Особливості становлення зовнішньої політики посткомуністичної Румунії», опублікованій у **24-му випуску** збірника, О.М. Златін висвітлив специфіку формування зов-

нішньої політики Румунії, насамперед її проєвропейського вектора, у контексті міжнародних відносин і внутрішньополітичного розвитку країни впродовж 1990-х рр. Автор акцентує на тому, що непростий шлях Румунії до ЄС і НАТО увінчався успіхом завдяки консолідації суспільства і скоординованим діям державних інститутів.

А.В. Грубінко у своїй праці проаналізував особливості політики Великої Британії щодо євроінтеграції, європейської системи безпеки та нових загроз відновлення блоково-цивілізаційного протистояння, порушення базових норм міжнародного права. Висвітлено позицію офіційного Лондона щодо воєнної агресії РФ проти України.

Специфіку міграційної політики Італії у контексті зовнішньополітичної стратегії ЄС розкрито у статті В.А. Вдовиченко. Авторка наводить періодизацію імміграції у Італії упродовж ХХ ст., аналізує міжнародно-правові документи й законодавчу базу Італійської Республіки в галузі регулювання трудової міграції, обмеження нелегального переміщення осіб, дискусії італійської громадськості щодо принципу мультикультуралізму.

Є.В. Сафар'янс у статті «Трансформація австрійського нейтралітету в умовах зміни європейської системи безпеки (1990-ті – початок ХХІ ст.)» наголошує на можливостях участі нейтральних держав у налагодженні діалогу культур і цивілізацій, вирішенні безпекових питань, зауважуючи водночас, що нейтральний статус не може вважатися універсальною моделлю розв'язання міжнародних проблем.

Уявлення німецької політичної еліти щодо Східної Європи (1990–2014), трансформацію поглядів на географічні межі цього регіону, його місце і роль у європейському геополітичному просторі, реакцію німецького політичного істеблішменту і громадськості на події Помаранчевої революції і Революції Гідності розглянуто у статті Г.О. Харлан.

У праці «Особливості процесу інтеграції Республіки Хорватія до Європейського Союзу» І.Г. Боровець проаналізувала історичні передумови, специфіку, систему внутрішніх і зовнішніх чинників відносин офіційного Загреба та ЄС. Авторка з'ясувала ключові питання і проблеми, особливості перебігу переговорів щодо вступу країни до Євросоюзу, розкрила основні тенденції євроінтеграційного процесу крізь призму унікального досвіду набуття Хорватією членства в ЄС.

Присвячену 25-й річниці незалежної України рубрику **25-го ювілейного випуску** збірника «Україна в глобалізованому світі» відкриває стаття С.В. Віднянського «Європейська політика України: основні етапи, проблеми та перспективи реаліза-

ції». У ній учений акцентує увагу на сукупності історичних, геополітичних, культурно-цивілізаційних чинників європейського вектора зовнішньої політики України, насамперед на проблемі цивілізаційної ідентичності, адаптації європейських цінностей і стандартів в українському суспільстві. Наголошується на історичному значенні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і реалізації європейського вибору в контексті завдань захисту державної незалежності й територіальної цілісності України, утвердження принципів демократії і верховенства права. С.В. Віднянський здійснив періодизацію, аналіз нормативно-правової бази, основних етапів, еволюції, суперечностей, проблем і перспектив відносин України та ЄС. Зрештою, підбиваючи підсумки реалізації європейського вибору України, автор зауважує: «...впродовж 25 років нашої незалежності частіше європейська інтеграція залишалася в нас поняттям декларативним, використовувалася як інструмент у політичній боротьбі і не була усвідомленим стратегічним пріоритетом. Попри декларації про геополітичну значимість орієнтації на європейські держави й структури, Україна протягом тривалого часу не мала життєздатної стратегії європейської інтеграції як на основі двосторонніх зв'язків, так й інституційної»⁸.

У статті Н.М. Чорної «Україна – Польща: генеза стратегічного партнерства крізь призму президентського чинника» висвітлюються концептуальні засади та роль українсько-польських відносин в утвердженні Української держави на міжнародній арені, реалізації її євроінтеграційних прагнень. Охарактеризовано основні етапи співпраці України та Польщі в контексті політики президентів обох країн.

Питання про місце та роль України у східноєвропейській політиці ФРН (2005-2015) порушено у розвідці Г.О. Харлан, а впливу на українсько-австрійські відносини кризи європейської системи безпеки 2014 р. – у статті Є.В. Сафар'янса.

Вплив ЄС і НАТО на формування політики балканських країн щодо визначення статусу Косово розкрив у своїй праці О.С. Павленко. У статті «Еволюція суспільної думки в Республіці Хорватія щодо європейської інтеграції упродовж 2000-2013 рр.» І.Г. Боровець висвітлює роль підтримки населення, підготовленої потужною інформаційно-роз'яснювальною роботою, як одного з вирішальних чинників набуття членства в ЄС. О.М. Златін проаналізував вплив російської агресії проти України на зовнішню й оборонну політику Румунії у контексті завдань посилення її позицій на східному фланзі НАТО та ЄС.

На сторінках **26-го випуску** збірника О.М. Горенко презентував авторську рефлексію Національної доповіді «Цивілі-

заційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» (2016), підготовленої провідними вченими НАН України. Автор акцентує на значенні європейських соціальних стандартів у процесі трансформації пострадянського суспільства й реалізації європейського цивілізаційного вибору України.

Основні проблеми, тенденції і виклики українсько-польських міждержавних відносин упродовж 2015-2017 рр. проаналізовано у статті Н.М. Чорної. Вибір верхньої хронологічної межі розвідки зумовлено обранням Президентом Республіки Польща А. Дуди й перемогою на парламентських виборах політичної партії «Право і справедливість». Авторка наголошує, що попри проблеми у відносинах двох сторін, зокрема пов'язаних із трактуванням чутливих сторінок історії, стратегічне партнерство Польщі й України зберігає свою актуальність.

О.М. Златін у своїй праці дослідив еволюцію українсько-румунських відносин від 1991 року, акцентуючи на їхніх проблемних аспектах. Значну увагу приділено аналізу трансформації двосторонніх взаємин у контексті російської агресії проти України. Наголошується на зростанні підтримки України в ЄС і НАТО з боку Румунії з огляду на усвідомлення нею загрози власній безпеці, зумовленої зміною балансу сил унаслідок окупації Росією Криму й агресією проти України.

Стаття В.А. Вдовиченко «Еволюція позиції Італійської Республіки щодо України в процесі реалізації європейської політики сусідства» базується на ґрунтовному аналізі італомовних джерел і літератури. Вагоме місце в ній посідає з'ясування впливу агресії РФ проти України на офіційну позицію Італії щодо Східного партнерства та Європейської політики сусідства, а також стратегію безпекової політики ЄС.

Позицію Австрійської Республіки щодо співпраці України з ЄС та вплив на неї російського чинника висвітлено у розвідці Є.В. Сафар'янса. Автор розкриває причини погіршення ставлення Австрії до євроінтеграційних устремлень України після 2004 р., пов'язані насамперед із російською пропагандистською діяльністю, націленою на активізацію євроскептицизму й дискредитацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

У статті Г.О. Харлан розглядаються відображені у програмних документах підходи щодо реалізації східноєвропейської політики основних коаліційних об'єднань і політичних партій ФРН: ХДС/ХСС, СДПН, ВДП, «Союз 90/Зелені», «Ліві», «Альтернатива для Німеччини» (2005-2017).

На ролі ООН, ЄС, НАТО в забезпеченні міжнародної підтримки, стабільності, формуванні державних інституцій і політичних сил Косово упродовж 1999-2017 рр. акцентується

увага в розвідці О.С. Павленка «Розвиток внутрішньополітичних процесів у Косово (1999-2017 рр.)».

На сторінках **27-го випуску** збірника Г.О. Харлан у статті «Нова Східна Європа» в суспільно-політичному дискурсі ФРН (2004-2017 рр.)» акцентувала на трансформації поняття «Східна Європа» в уявленнях німецького істеблішменту та громадськості від часів «холодної війни», коли географічно воно охоплювало європейські країни соцтабору, до 1990-х рр., коли було покладено початок кристалізації терміну «Нова Східна Європа», до якої нині здебільшого відносять країни СНД. Авторка наголошує на змінах у німецькому суспільно-політичному дискурсі, спричинених подіями Революції Гідності й підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, які засвідчили роль Української держави як геополітичного центру «Нової Східної Європи». Висвітлюється участь німецької дипломатії у врегулюванні російсько-українського збройного конфлікту на Донбасі.

У 28-му випуску збірника А.В. Тертична порушила питання про роль публічної дипломатії у міжнародних відносинах на прикладі внеску українських організацій у Республіці Болгарія в розвиток українсько-болгарських взаємин упродовж 1991-2018 рр. у напрямі популяризації української історії та культури, утвердження позитивного іміджу України у Європі, захисту державного суверенітету й територіальної цілісності України, протистояння російській збройній агресії. Окреслюючи перспективи українсько-болгарської співпраці у культурно-гуманітарній сфері, авторка наголошує на важливому значенні планованого відкриття Українського культурно-інформаційного центру в Софії.

А.В. Грубінко у статті «Регіон пострадянської Східної Європи в зовнішній політиці Великої Британії у контексті європейської інтеграції (1999-ті – 2010-ті рр.)» висвітлює специфіку східноєвропейської політики ЄС, націленої на забезпечення стабільності в регіоні з урахуванням зміни геополітичних реалій, та водночас акцентує на впливі на її формування російського чинника. Автор наголошує на недостатній увазі з боку ЄС і Великої Британії до стратегічного значення Східної Європи, негативно оцінюючи потенційні наслідки для євроінтеграційних планів країн регіону, спричинені «Brexit». Водночас А.В. Грубінко відзначає стійку тенденцію до посилення ролі США й НАТО в забезпеченні безпеки на східному кордоні ЄС.

Роль ФРН у реалізації Європейської політики сусідства та програми «Східне партнерство» ЄС щодо України (2004-2019) висвітлено в розвідці Г.О. Харлан, яка наголошує на необхід-

ності концептуального переосмислення та наповнення якісно новим змістом українсько-німецьких відносин у контексті східної політики ЄС.

А.Б. Соловійова у статті «Європейська політика країн Бенілюксу (1945-2014): до історіографії питання» дійшла висновку, що основний масив праць присвячено аналізу зовнішньої політики окремих країн, що входять до цього регіонального союзу. Авторка акцентувала увагу на студіях, у яких проаналізовано еволюцію механізмів реалізації зовнішньої політики країн Бенілюксу, їхню взаємодію на міжнародній арені, а також співпрацю з ЄС. У вітчизняній історіографії вагомим місцем належить дослідженням, присвяченим двостороннім відносинам України та країн Бенілюксу.

У **29-му випуску** збірника А.Ю. Мартинов опублікував статтю «М'яка сила» як політичний інструмент Європейського Союзу (1990-ті – 20-ті рр. ХХІ ст.), у якій наголосив, що її використання у формуванні зовнішньополітичної стратегії ЄС передбачено Маастрихтським і Амстердамським договорами. Автор розкриває чинники, що гальмують ефективне використання механізмів «м'якої сили». Серед викликів, що постають перед європейською громадськістю, виділяється проблема інтеграції емігрантських громад до європейських суспільств, сприйняття ними європейських цінностей, від розв'язання якої залежить нейтралізація праворадикальних настроїв, запобігання розпалюванню конфліктів між ісламськими фундаменталістами та правими екстремістами й розхитуванню ситуації у Європі.

А.Б. Соловійова у своїй розвідці проаналізувала роль російського чинника у формуванні політики країн Бенілюксу щодо України впродовж 2014 – 2019 рр. Авторка наголошує, що визначальною рисою зовнішньої політики Бельгії, Нідерландів і Люксембургу є прагматизм, несприйняття повного розриву економічних відносин з РФ. Нідерланди посідають найактивнішу позицію щодо російсько-українського збройного конфлікту серед цих трьох країн, які загалом підтримують політику санкцій ЄС проти Росії.

Актуальні проблеми ядерної зброї і гонки озброєнь на сучасному етапі порушено у статті О.Г. Цветкова. Акцентується на зростанні глобальних загроз і викликів у зв'язку із загостренням міжнародних конфліктів у багатополюсному світі та нарощуванням змагань між різними державами-акторами в накопиченні усіх форм ядерних озброєнь. «На відміну від умов попереднього біполярного світу, – зауважує учений, – в наш час до такої гонки неминуче підключається ціла низка інших країн із їхніми власними амбіціями і проблемами та відповід-

ною ескалацією локальних напружень на весь світ. Очевидно, що поєднання таких двох складових може спричинити своєрідну синергію глобальних і регіональних ризиків і привести їх до масштабів *всесвітньої катастрофи*⁹. О.Г. Цветков наголошує, що усвідомлення цих глобальних загроз та принципу неподільності нашого світу й миру у світі є передумовою стимулювання міжнародного діалогу.

У рецензії на монографію «Україна в історії Європи ХІХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси». (за ред. чл-кор. НАН України С.В. Віднянського. Київ, 2020 с.) І.І. Боровець та С.А. Копилов зауважили, що ця праця є вагомим внеском у наукове обґрунтування історії України як невід’ємної і нерозривної складової європейського цивілізаційного простору. Водночас рецензенти наголосили, що за складних умов протистояння російській агресії за останні сім років найбільшим здобутком стало утвердження європейського вектора як домінуючої тенденції державно-політичного поступу.

Загалом, серед широкого спектру проблематики, що порушується на сторінках щорічника «Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки», чільне місце належить різноманітним аспектам, зокрема теоретико-методологічним, комплексної теми «Україна в історії Європи», а саме: українсько-європейським історичним зв’язкам і взаємовпливам, основним етапам, напрямам і результатам співпраці України та Європейського Союзу в контексті процесів глобалізації. Акцентується увага на ключових питаннях історії європейської інтеграції, ідейним фундаментом якої, на етапі її становлення по завершенні Другої світової війни, стало досягнення миру на довгострокову перспективу, вироблення дієвих механізмів запобігання міжнародним конфліктам, утвердження демократичних цінностей, забезпечення економічного поступу й соціального консенсусу.

Примітки:

1. Сохань П.С. Взаимообращение народов – важнейшая тенденция и закономерность исторического процесса. *Культурные и общественные связи Украины со странами Европы*. Киев, 1990. С. 15.
2. Див.: URL: <https://mzu44.webnode.com.ua>; URL: <http://mzu.history.org.ua/index.php/MZU>
3. Докашенко Г.П. Міжнародні зв’язки України в доробку сучасних вітчизняних істориків. *Український історичний журнал*. 2005. № 5. С. 166-173.
4. Черніков І. Шляхом набуття зрілості та подальшого творчого зростання. Історіографічний огляд. *Міжнародні зв’язки Ук-*

- райни: наукові пошуки і знахідки. Міжвідомчий збірник наукових праць / відп. ред. С.В. Віднянський. Київ: Інститут історії України НАН України. Випуски 14-17, 2005-2008. С. 301-317.
5. Віднянський С. Україна в європейському геополітичному просторі: проблеми та перспективи інтеграції. (Наукова доповідь на засіданні Вченої ради Інституту історії України НАН України 27 січня 2009 р.). *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2009. Вип. 18. С. 248.
 6. Там само. С. 252.
 7. Магда Є. Концептуальні засади розширення НАТО: сучасний вимір. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2009. Вип. 18. С. 127.
 8. Віднянський С. Європейська політика України: основні етапи, проблеми та перспективи реалізації. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2016. Вип. 25. С. 18.
 9. Цветков О. Загрози та виклики гонки ядерних озброєнь на сучасному етапі. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2020. Вип. 29. С. 162.

Oksana Ivanenko

**MODERN HISTORY OF UKRAINE ON THE BACKGROUND
OF PROCESSES EUROPEAN INTEGRATION
(review of publications of the scientific collection «International
Relations of Ukraine: Scientific Researches and Findings», 2009-2020)**

The author of the article presented a review of 12 issues of the scientific collection «International Relations of Ukraine: Scientific Research and Findings». S.V. Vidnianskyi is its editor-in-chief. International relations of modernity and the role of Ukraine in modern European geopolitics became the subject of analysis in articles of numeral authors. They are pointed out problems of the European integration course of our state, the formation of European consciousness and the identity of Ukrainians.

Key words: *scientific collection, S.V. Vidnianskyi, article, international relations, European security, Ukraine, integration, EU, NATO.*

Отримано: 16.03.2021